

Türkiye’de Eğitim ve Kültür İşlerini Tek Çatıda Birleştirme Girişimi: “Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı Kanun Tasarısı ve Ulusal Basına Yansımaları”

The Effort of Integration of Education and Cultural Affairs Under Unique Structure in Turkey: The Law Offer on the Presidency of the National and Cultural Association and It’s Reflections on National Press

Gökhan ABANOZ *

Öz:

Bu çalışmada 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında Milli Birlik komitesi üyelerinden Albay Alparslan Türkeş tarafından Türkiye’deki eğitim ve kültür politikalarını tek kaynaktan yönetmek amacıyla üst çatı bir kurumsal yapı olarak gündeme getirilen Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı Kanun tasarısının öngördüğü uygulamalar ve bunun ulusal basındaki yansımaları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmada öncelikle 27 Mayıs 1960 sonrasında oluşan siyasi konjonktüre değinilerek Milli Birlik komitesi içindeki hiziplerden kısaca bahsedilecektir. Ardından Orjeneral Cemal Gürsel’in etrafında toplanan yönetimi sivillere devretme kararındaki subaylar karşısında Albay Alparslan Türkeş ve ona yakın subayların bu konuda acele edilmesine karşı taşıdıkları endişeler ortaya konulacaktır. Çalışmanın Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı Kanun tasarısının açıklandığı başlığı altında Türkeş’in Türkiye’deki eğitim ve kültür işlerini tek çatı altında yönetme amacı taşıyan böyle bir üst kurumu neden gerekli gördüğünün gerekçelerinden bahsedilecektir. Ayrıca Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığının ön görülen görev ve yetkileri açıklanacaktır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında ilgili dört gazetede ki haberlere dayanılarak bu tasarının kamuoyunda bulunduğu yankılar ortaya konulacaktır. Son olarak 13 Kasım 1960 tarihinde Türkeş’in de aralarında bulunduğu on dörtler tasfiyesine

*İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi, e-posta; gkhnabnz@gmail.com, Orbit Nu: <https://orcid.org/0000-0002-8173-6559>

giden süreçte bu kanun tasarısının geri çekilmesinin nedenleri açıklanacaktır. Çalışmamızın veri kaynakları dönemin tirajı en yüksek gazetelerinden Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman, Hürriyet ve Ulus gazeteleri ile bu dönem hakkında yazılmış diğer akademik kitap ve makaleler arasından seçilmiştir.

Anahtar Sözcükler: 27 Mayıs Darbesi, Ülke, Kültür, Eğitim, Ulusal Basın.

Abstract:

In this study, the applications offered by the draft law of The National and Cultural Association Presidency which was offered by Alpaslan Türkeş as a member of National Unity Committee aimed as organising educational and cultural policies from the same source as a superior top institution, and its reflections on national press is explained. In this study, first of all, the political conjuncture that occurred after 27 May 1960 is mentioned and the factions within the National Union committee is briefly mentioned. Afterwards, the concerns that Colonel Alpaslan Türkeş and the officers close to him rush in this regard will be raised against the officers who decided to transfer the management gathered around General Cemal Gürsel to civilians. Under the title of Ideal and Cultural Union Presidency, the reasons of why did Türkeş considers such a top institution which aim to manage education and cultural affairs in Turkey is mentioned. In addition, the prescribed duties and powers of the Presidency of Ideal and Culture Association is explained. In the next part of the study, based on the news in the four related newspapers, the echoes of the public will be revealed. Finally, the reasons for the withdrawal of this draft law will be explained with the process leading to the liquidation of Fourteen, including Türkeş on 13 November 1960. The data sources of the study is selected from among the newspapers with the highest edition including Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman, Hürriyet and Ulus newspapers and other academic books and articles about the period.

Key Words: 27th May Cuop, İdeal, Culture, Education, National Press.

Giriş:

27 Mayıs 1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi adına genç subayların oluşturduğu bir grup, Kurmay Albay Alparslan Türkeş'in radyodan okuduğu bildiriyle darbeye yönetime el koyduğunu kamuoyuna duyurmuştu (Akşin 2012: 241). 27 Mayıs 1960 sonrası başlayan süreç Türkiye'de siyasal, sosyal ve iktisadi manada yeni bir dönemin başlangıcı olmuştu. 27 Mayıs Darbesini gerçekleştiren subaylar, yönetimdeki konumlarını belirlemek adına Cemal Gürsel'in başını çektiği ve ordudaki geniş hizipler koalisyonunu temsil eden 38 kişilik bir liste oluşturarak buna Milli Birlik Komitesi ismini vermişlerdi. (Ahmad 2014: 127-128). Bu dönemde Türkiye'de değişen siyasi atmosferin haricinde sosyal ve ekonomik alanda yaşanan değişimlerin yanı sıra eğitim sahasında da birtakım gelişmeler yaşanmıştı. Özellikle yeni dönemde Milli Eğitim işlerinin kesin karara bağlanmadığı eğitim planlarının hazırlığıyla ilgili görevli komisyonların çalışmaları başlamadan ve eğitim meselelerine dair nihai karar verilmeden önce birçok farklı düşünce askerler arasında hâkimdi. Bunlardan bir tanesi Kurmay Albay Alparslan Türkeş tarafından ortaya atılan Türkiye'nin eğitim kurumlarını tek bir çatıda toplamak amacıyla matuf Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı Kanun tasarısı olmuştur. Albay Alparslan Türkeş, 27 Mayıs hareketi içinde ön plana çıkan ve kamuoyuna askeri müdahaleyi radyodan duyurmuş, müdahaleden sonra oluşan konjonktürde başbakanlık müsteşarlığı görevini üstlenerek Milli Birlik Komitesi içindeki etkinliğini sürdürmüştü (Turan 2002: 19).

Milli Birlik Komitesi ise ülkenin içinde bulunduğu sorunları çözecek bir programa hali hazırda sahip değildi. Kendi çözümlerinin ortaya koyamayan Milli Birlik Komitesi, İstanbul Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'ın başkanlığında bir grup akademisyeni davet ederek oluşturulan komisyona bir anayasa hazırlaması görevini verdi. Böylelikle bir askeri darbe olarak başlayan 27 Mayıs'ın yönü ve niteliği değişime uğramış oluyordu. Bu gelişmeler üzerine birçok hizbin ve gruplaşmanın olduğu Milli Birlik Komitesini 38 kişilik bir grup olmaktan çıkararak bir bakıma ikili bir bölünmeye doğru götürmüştü. Gürsel ve ılımlı subaylardan oluşan bir grup asker tavrını, iktidarı sivillere devretme niyetini ortaya koymuştu. Bu grup akademisyenlerin oluşturduğu Onar komisyonunun liberalizm ve demokrasi normlarına uygun bir Türkiye teklifini destekliyorlardı (Ahmad 2015: 153-154). Ülkenin liberal ve demokratik düzene dönüşünde bir mihenk taşı olarak Onar komisyonundaki akademisyenlerin hazırladığı geçici anayasa 12 Haziran 1960 tarihinde yürürlüğe konmuştu. Esas olarak 1924 Anayasası üzerinde yapılan değişikliklere dayanan bu anayasaya göre Milli Birlik Komitesi, TBMM'nin yetkilerine sahipti ve yürütme yetkisini ise kendi seçtiği bakanlar aracılığıyla kullanacaktı. Bakanları atama yetkisi devlet başkanına aitken onları denetleme ve gerektiğinde azletme yetkisi ise Komitenin tasarrufuna bırakılmıştı (Erdoğan, 1999: 91-92).

27 Mayıs sonrası Türkiye'yi bir disiplin devrimi içinde otoriter bir tarzda yönetmeyi öngören aralarında Türkeş'in de bulunduğu ordu içinde bir grup toplumun ekonomik ve sosyal amaçlarına Batılı demokratik yöntemlerle ulaşmanın muhal

ve muğlak olduğu düşüncesini taşımaktaydı. Bu gruba göre Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik kalkınması ancak disiplininin üzerine toplayacağı güçleri toplum için seferber edilmesiyle ulaşılabilecek bir şeydi (Savcı 1970: 291). Başlarını siyasi sistem içerisinde kökten bir reform düşüncesini savunan ve siyasi partilere itimadı olmayan Albay Alparslan Türkeş'in (Zürcher 2000: 353) çektiği ve Cumhuriyet tarihine on dörtler olarak geçen bir grup ülkeyi otoriter bir mantıkla idare etmeyi düşünüyorlardı (Bozdemir 1983: 2656). Buna karşılık daha önce de belirttiğimiz gibi darbenin ilk günlerden itibaren Milli Birlik Komitesinin faaliyetleri incelendiğinde komitenin en belirgin özelliği yönetimi sivillerle paylaşma eğilimi olarak kendini göstermekteydi. Milli Birlik Komitesinin bu yöndeki niyetini açığa çıkaran en önemli gelişme, İstanbul Üniversitesi rektörü Sıddık Sami onar başkanlığında bir bilim kurulu oluşturularak bu kurula yeni bir sivil anayasa hazırlaması görevi verilmesi ve böylelikle ordunun yönetimi sivillere devretmekti (Soysal ve Sağlam 1983: 28). İşte Türkeş tarafından ortaya atılan Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı kanun tasarısı 27 Mayıs sonrası yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi içindeki bu hizipleşme ortamında gündeme getirilmişti.

Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı Kanun Tasarısının Ulusal Basındaki Yansımaları

Milli Birlik Komitesi içinde radikaller olarak adlandırılan ve başlarında Alparslan Türkeş'in bulunduğu grup, Atatürk inkılaplarını tamamlamak, ekonomik reformları gerçekleştirmek ve gerçek anlamda demokratik bir rejim kurabilmek için 4-5 yıl yönetimde kalmayı amaçlamaktaydı (Tuncer 2014: 16-17). Bu bağlamda 27 Mayıs sonrası henüz sivil yönetime geçilmediği 1960 yılı içinde bu grubun karşımıza çıkan önemli eylemlerinden birisi Albay Alparslan Türkeş tarafından ortaya konulan Ülkü ve Kültür Birliği başkanlığı adı altında bir örgüt kurulması düşüncesiydi. Albay Alparslan Türkeş'in önerisiyle başlatılan bu girişim, Orhan Erhanlı'ya bağlı ve başkanlığını Albay Muhterem Saral'ın yaptığı komisyonca hazırlanmıştı (Turan 2002: 46). Bu tasarıya göre başta, münferit bir bakanlık hüviyetini kaybedecek olan Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, Vakıflar, Beden Eğitimi ve Basın Yayın Genel Müdürlüklerini de kapsayan partiler üstü bir kültür yönetimi kurulması ön görülmüştü. Bununla birlikte eğitim işlerini Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığı ismiyle tek bir çatı altında toplamak da tasarının amaçları arasında yer almıştır (Milliyet, 9 Kasım 1960: 1-5), (Ecevit, Ulus, 13 Kasım 1960: 1). Türkeş ve arkadaşlarının hazırladığı tasarının gerekçesi ise dört başlık altında toplanmaktaydı. Bunlardan birincisi ülkü ve kültür münasebetlerini parti iktidarlarının değişiklikleri ve bir iktidarın icra organizmasının siyasi davranış ve telakkilerin korumak olarak açıklanmıştı. Yine türlü mecralardan ve türlü şekillerde milletin arasına sızmakta olan zararlı faaliyetlerle mücadele etmek, halkı menfaat düşkünlerinden, onu ikiliğe sürükleyen uydurma mürşit ve fikir madrazlarından kurtarmak, her vatandaş aydınlanmış ve inandırılmış ruhla bunun gibi menfi tesirlerden korumaya yardımcı olmak tasarının bir diğer gerekçesi olarak açıklanmıştı. Tasarının üçüncü gerekçesi basın ve yayını günlük siyasi tesirlerden ve dar maksatlı görüş ve etkilerden kurtararak asli maksatlarına uygun

bir hüviyete büründürmek olarak ortaya konulmuştu. Son olarak parti anlayış ve davranışlarının sosyal ahlak ve demokrasi ruhuna uygun seviyede gerçekleşmesine ve toplumu kardeş kavgasına sürükleyecek müsait cepheleşmelerin önünü almak olarak tasarıda yerini almıştı (Milliyet, 9 Kasım 1960: 5).

Bu taslağa göre münferit bir bakanlık olma hüviyetinden çıkacak olan Millî Eğitim Bakanlığının da Devlet Millî Eğitim Başkanlığı adıyla bu kuruluşa bağlı bir alt birime dönüşmesi ön görülmekteydi. Teşkilat tasarısının sekizinci maddesine göre Millî Eğitim Bakanlığı makamı kaldırılmasını ön gören birliğin bütün bakanlıklarda, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kültür dernekleri ve gençlik örgütlerinde birer temsilcisi olması planlanan kuruluşun zararlı ideolojiler ve basın yayın alanlarında da ayrı birimler halinde etkin olacaktı (Cumhuriyet, 7 Kasım 1960: 3). Millî Birlik Komitesine sunulacak olan Ülkü ve Kültür Birliği Kanun tasarının uzun gerekçesinde teşkilatın gayeleri özetle şu başlıklar altında verilmiştir;

Milletin içinde bulunduğu ve bunaldığı ikilik, gerilik, cahillik ve tembellik ve karanlıktan kurtulmasını temin etmek, Millî Eğitim, Diyanet İşleri, Basın-Yayın, Vakıflar ve Beden Terbiyesi işlerini her türlü siyasi tazyikten ve tazyikten ve politik müdahalelerden masun bir şekilde yürütmek, Türk irfan ordusunda çalışan Millî Eğitim mensuplarını normal bir yaşantıya kavuşturmak, onları ve ifa ettikleri hizmeti müfrit politikacıların nüfusundan kurtarmak, ehil halkı aydınlatıcı din adamı yetiştirmek, dinin gerçek mahiyetini meydana çıkarmak, gerçek laikliğe vücut vermek ve yaşatmak, üniversiteye azami faydayı temin etmek, onların meselelerini millî bir gaye olarak ele almak, devlet radyosunun tarafsızlığını temin etmek ve bir daha 27 Mayıs öncesi duruma gelememesi için tedbirler ittihaz etme (Tercüman, 6 Kasım 1960: 5).

Teşkilatın yukarıda özetle verilen amaçları incelendiğinde oldukça geniş kurum ve kuruluşlara ilişkin konulara yayılmayı ve birçok devlet kurumu üzerinde söz sahibi olmayı böylelikle ülkedeki örgün ve yaygın eğitim işlerini kendi inhisarına almayı hedeflediği görülmektedir. İlk başkanının Millî Birlik Komitesi tarafından seçilmesi kararlaştırılan bu teşkilatın içinde çalışacak bütün görevlilerin siyasi partilerle hiçbir bağlantısının olmaması tasarıda ön görülen noktalardan bir tanesiydi. Tasarıda Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığının Türk Milletinin en küçük sosyal ünitelerine kadar aynı fikir ve iman etrafında toplanması amacıyla olduğu belirtilmişti. Teşkilatın tasarısı, Türkiye’de seçimle iktidara gelmiş hiçbir siyasal partinin tasarrufundan etkilenmemesini sağlayacak hükümlerle teçhiz edilmekteydi (Cumhuriyet, 10 Kasım 1960: 1-5). Buradan da anlaşılacağı gibi Ülkü ve Kültür Birliği kanun tasarısı, ülkede sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinde birer tavassut olan eğitim işlerinde istikrarlı bir gelişme yaşanması için her türlü politik tesirin önünü almayı amaçlamıştır.

Türkiye Ülkü Birliği Teşkilatının başında ise siyaseti en az iki yıl önce bırakmış bakan seviyesinde bir başkanın olması ön görülmekteydi. Bu başkan içlerinde Yargıtay, Danıştay, Sayıştay, Askeri Yargıtay ve üniversite rektörlerinin de bulunduğu on beş kişilik bir kurul tarafından yüksek tahsil yapmış ve 40 yaşını doldurmuş

kimseler arasından seçilecekti. Başkan olarak seçilen kimse Devlet Başkanına bildirilecek, bu isim veto edilemeyecek ve başkanın başbakanla müşterek imzaladığı müşterek bir kararname sonucunda tayin olunacaktı. Ülkü Birliği Teşkilatının merkez örgütü dışında Edirne, İstanbul, Ordu, Bursa, Ankara İzmir Konya, Adana, Gaziantep, Sivas, Erzurum ve Diyarbakır olmak üzere 12 bölge müfettişliği, il ve ilçelerde mümessillikleri olacaktı. Bölge müfettişlikleri bulunan yerler dışında illerde Milli Eğitim Müdürlükleri, ilçelerde Milli Eğitim memurları yetkili olacaktı. İlgili teşkilat, valilerin illerdeki Milli Eğitim Müdürlükleri üzerindeki idari ve inzibati yetkilerini kaldırarak bunları bölge müfettişliklerine devrediyordu (Tercüman, 6 Kasım 1960: 5).

Nihayetinde her türlü siyasi parti ve hükümet etkisinden uzak olarak memleketin en ücra köşelerine kadar bütün eğitim-öğretim faaliyetlerinde birbiriyle ilişkili ve bir diğerini tamamlayacak şekilde çalışması ön görülmüştü. Bütün eğitim faaliyetlerini tek çatı altında toplaması ön görülen Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığı adı altında bir teşkilatın MBK üyelerinden Orhan Erkanlı, Kadri Kaplan, Sami Küçük, Şefik Soyugeneç ve Sezai Okan tarafından bir kanun tasarısı MBK'ne teklif edilmişti (Hürriyet, 6 Kasım 1960: 1). Gerekçede tarihi tecrübelerin ve birbiri ardına yapılan inkılapların ömürsüzlükleri, talihsizlikleri ve uğradıkları tecavüzlerin böyle bir teşkilatı lüzumlu kıldığı belirtilmiştir. Ayrıca böyle bir teşkilat ile milletin yapıcı ve yaratıcı bir seviyeye ulaşması, devletten ferde kadar sosyal ve ekonomik bünyemizin en yüksek gelişme imkânları sağlanabilmesi için Ülkü ve Kültür Birliği teşkilatı gibi bir kuruluşun müşterek gayeli müesseseler heyetini tek bir kutuptan sevk ve idare etmesi istenilmektedir (Hürriyet, 6 Kasım 1960: 5).

Başta örgün eğitim, halk eğitimi, din eğitimi, vakıflar olmak üzere Türk Maarif sisteminde ve devletin diğer kültür politikalarında bütün yetkiyi tek elde toplama amacıyla olan böyle kuruluşun teşekkül edeceği haberlerinin kamuoyuna duyurulmasından sonra basın-yayın organlarında teşkilat tasarısına karşı büyük yansımaları olacaktı. Basındaki bu yansımaları teşkilatın lehinde olanlar ve aleyhinde olanlar olmak üzere iki grupta inceleyebiliriz. Adı geçen kanun tasarısı, 11 Kasım 1960 Milliyet Gazetesinde, sosyal ve kültürel görevleri yüklenecek teşkilatın Atatürk'ün başlattığı işe onun bıraktığı yerden devam edecek bir kuruluş olarak nitelendirilmekteydi. Bu kanun teklifini önemi yalnızca maksat ve mahiyetinin büyüklüğünde olmadığı 27 Mayıs'ın gayesinin de izahı olduğu belirtilmekteydi. Kanunun gerekçesinde Türkiye'de iki asırdan beri yapılan inkılapların benzer sebeplerden doğduğu benzer sebeplerden gayesine ulaşamadığı göz önüne alındığında teşkilatın inkılaplara süreklilik kazandıracağı iddia ediliyordu. Teşkilatın parti ve politika etkisinden masun olmasının esas alınmasının öneminin vurgulanmakta ve köy davasını, kültür davasını ve maarif davasını halletmede, zararlı cereyanlara bir set çekilmesinde ve din istismarının engellenmesinde büyük işler başarabileceği ortaya konulmaktaydı (Milliyet, 11 Kasım 1960: 1).

Buna karşın böyle bir kanun tasarısı metninin kamuoyu ile paylaşıldığı günden itibaren günden itibaren büyük tepkiler çekmişti. Başta Cumhuriyet Halk Partili-

ler olmak üzere çeşitli gazeteler ve yazarlar, bu tasarıyı şiddetle tenkit etmişler ve bu tasarının altında başka maksatların olduğunu ileri sürmüşlerdir (İpekçi ve Coşar, Milliyet, 26 Nisan 1965: 9). Bunlardan tasarıya ilişkin görüşlerini Ulus gazetesindeki köşesinden paylaşan Bülent Ecevit, tasarı hakkındaki endişelerini aşağıdaki satırlarla dile getirmekteydi;

Gazete haberinde verilen bilginin aslı varsa, bu teşkilât, memleket kaderini büyük ölçüde etkileyebilecek, hatta Türkiye'deki rejim için yepyeni bir yol çizebilecek önemdedir. Bu kadar önemli bir teşkilâtın halkoyundan habersiz, aydınlar arasında enine, boyuna tartışılmadan kanunlaşması çok tehlikeli olabilir. En başta, teşkilâtın adı kaygı uyandırıcıdır. «Ülkü ve Kültür Birliği» adında bir resmî ve millî teşkilâtın demokratik bir rejimde yeri olabileceği, demokrasiyle bağdaşabileceği, pek şüpheli görünüyor. İster istemez bu ad, Mısır'daki ve galiba Irak'taki ihtilâl idarelerinin kurdukları «Millî İstikamet Bakanlığı» adını akla getiriyor. Kim benim ülkümü ne hakla tayin edebilir? Ya da ben başkalarının ülküsünü ne hakla tayin edebilirim? Demokrasiyi benimsemiş herkes böyle düşünmek zorundadır! Düşünce hürriyetinden ayrı bir demokrasi herhalde tasavvur edilemez. Ülkü birliğini kanunlaştırmak, bir resmî ve millî teşkilât eliyle yerleştirmeye kalkışmaksa, düşünce hürriyetine aykırıdır. Demokraside herkes, kendi ülküsünü kendisi düşünerek bulur. Demokrasinin temelinde, aklı başında her insanın, baskılardan, önyargılardan, doğma ve tabulardan kurtarılınca, kendi yolunu kendi aklını kullanarak ve başkalarıyla tartışarak bulabileceği ve bu tartışmaların topluma en güvenilir yönü vereceği inancı vardır. (Ecevit, Ulus, 5 Kasım 1960: 2).

İstanbul'da basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Milli Birlik Komitesi eski üyelerinden Orhan Kubilay, gazetecilerin Ülkü ve kültür Birliği hakkında ne düşündüğüne dair sorularına, böyle bir şeyin söz konusu olamayacağı, üst kademesi belirsiz bir demokratik sistemin Türkiye açısından zafiyet doğuracağı açıklamasında bulunmuştur (Milliyet, 22 Kasım 1960: 1-5). Türkeş ve arkadaşlarına yönelik tasfiyenin yaşandığı 13 Kasım 1960 tarihli yazısında Bülent Ecevit bu konuyu Ulus Gazetesinde tekrar ele almıştı. Ecevit, bütün toplum hayatına hâkim, eğitim, kültür, fikir ve sanat hayatını tekelden düzenleyici devlet üstünde devlet olacak ve hiçbir denetlemeye bağlı bulunmayacak olan Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği Teşkilâtı tasarısı kanunlaştığı takdirde Türk demokrasisi açısından telafisi gayri kabil sonuçlar doğuracağını ileri sürmüştü (Ecevit, Ulus, 13 Kasım 1960: 1). Atatürk devrimlerinin temel felsefesine ve amacına aykırı bir yoldan doktrin haline getirilerek korunamayacağını ifade eden Ecevit böyle bir teşebbüse girişmek, Atatürk devrimlerini kalıplar içinde dondurup ölüme mahkûm etmeğe kalkışmak olacağını ve dolayısıyla kimsenin Atatürk adına Türk ulusu için ülkü ve kültür reçeteleri yazmağa yetkisi olamayacağını vurgulamıştır. Bu sebeple Ülkü ve Kültür Birliği Genel Başkanlığının devrimlerin insani niteliklerine, gerek demokrasiye ve demokrasinin ayrılmaz şartı olan düşünce hürriyetine aykırı gelen adı ile kaygı verici olduğu gibi, gazete haberinde anlatılan kuruluş ve yetkileri bakımından da ürkütücü, tereddüt uyandırıcı olduğunu belirtmiştir (Ecevit, Ulus, 5 Kasım 1960: 1-2).

13 Kasım 1960 On Dörtler Tasfiyesi Ve Tasarının Rafa Kaldırılması

O günlerin gergin ortamında Ülkü ve Kültür Birliğine basından ve siyasi çevrelerden gelen tepkiler işi büsbütün kızıştırmıştı. Tasarımı imzalayanlardan Sami Küçük komite müzakeresine geçilmeden evvel teklifin geri alınarak görüşleri alınmak üzere Bakanlıklara gönderilmesini ileri sürmüştü (Milliyet, 26 Nisan 1965: 9). Nihayetinde kanun teklifi, gerekçesiyle beraber bastırılarak yetkili komisyonların da onayından geçirilmesine rağmen komitenin istişare kurullarından Sosyal İşler Maarif Araştırma ve İnceleme Kurulundan geçirilememişti (Başar, 1965: 9). Bu sıralarda Milli Birlik Komitesi içinde Alparslan Türkeş ile arkadaşları aleyhine yeni gelişen yeni olaylar baş göstermişti. 1960 Eylül ayı sonunda Alparslan Türkeş'in Başbakanlık müsteşarlığı görevinden istifa etmesiyle (Milliyet, 23 Eylül 1960: 1) başlayan gelişmelerin vardığı nihai sonuç ise Türkeş ve arkadaşlarının emekliye sevk edilerek yurt dışındaki büyükelçiliklere tayin edilmesi olacaktı.

Milli Birlik Komitesi, oluşturulmasının ardından demokratik düzene geçişin zamanı konusunda kendi içinde itilafa düşmüş durumdaydı. Bir grup subay, yapılması gereken bir dizi yapısal reformlar dururken seçimlere gidilmesine karşı çıkıyordu. Buna karşılık seçimlerin en kısa süre zarfında yapılacağı konusunda halka ve dış dünyaya güvence verildiğini savunan çoğunluğu oluşturanlar ise seçimlerin en kısa zamanda yapılması taraftarıydılar. Nihayetinde Komite içinde uzun tartışmalara sebep olan görüşmelerden sonra yayınlanan bildirgede genel seçimlerin en geç Ekim 1961 tarihinde yapılacağı belirtilmesine binaen bu vaatlerin gerçekleşmesini istemişlerdi. Milli Birlik Komitesinin bu kararı Türkeş ve onunla hareket eden subaylar içinde bazı sonuçları olacaktı. Milli Birlik Komitesinin yeniden yapılandırılması sürecinde ordu içinde nüfuz sahibi olan Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının Komite dışında bırakılmasına karar verilmişti. İlk etapta sayıları on iki olarak belirlenen Türkeş ve onunla hareket eden subayların listesi Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel Paşaya sunulduğunda, Gürsel'in listeye eklediği isimlerle beraber, bu sayı on dörde çıkarılmıştı. Böylelikle söz konusu taslak da rafa kaldırılmış oluyordu (Turan, 2002: 47).

Bundan sonraki süreçte komite tarafından on dörtlerin yurt içinde kalmasının çeşitli açılardan sakıncalı olması yönünde karar verilmişti. Zaten Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı tasarısının ikiye böldüğü MBK, hükümetin kurulmasının hemen öncesinde 13 Kasım 1960 tarihinde Cemal Gürsel tarafından feshedilmiş ve yeni Milli Birlik Komitesi dışında bırakılan Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş'in başını çektiği on dört subay yurt dışındaki büyükelçiliklerde görevlendirmişti. Bu on dört subayın MBK dışı bırakılması ve yurt dışına gönderilmeleri çok partili demokrasiye geçiş yanlısı subayların yaptığı bir hamle olarak değerlendirilmekteydi (Akın 2010: 371). Zira emekli maaşları ve ikramiyeleri çıkarılan bir kadro kanunuyla tahsis edilerek emekliye sevk edilen Türkeş ve on üç arkadaşının yurt dışındaki Türkiye büyükelçiliklerine danışman olarak atanmalarına ve Türkiye'ye geri dönmeden en az iki yıl buldukları ülkelerde vazife yapmaları uygun görülmüştü (Milliyet, 18 Kasım 1960: 1).

Sonuç:

Sonuç olarak ulusal basına yansımından itibaren çeşitli siyasetçiler, gazeteciler ve yazarlar tarafından eleştiriye tutulan Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı kanun tasarısı, Milli Birlik Komitesi içindeki bulunan ve başlarında Albay Alparslan Türkeş'in bulunduğu on dörtler grubuna yönelik 13 Kasım 1960 tasfiyesinden sonra bir daha ele alınmamak üzere unutulmuştur. Buna karşılık 1960 yılında Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal, kültürel ve iktisadi durum göz önüne alındığında Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı düşüncesinin, tasarıda da belirtildiği gibi bürokratik vesayetin hantallık ve her türlü politik tesirden bağımsız bir şekilde bu alanlardaki eksikliklerin süratle tamamlanması amacına matuf olduğu görülmektedir. Bazı siyasetçi, gazeteci ve yazar nezdinde tasarının menfi bir yankı uyandırmasının sebebi ise eğitim, kültür, spor gibi birçok alanı tek bir kurumsal çatı altında toplamanın demokratik değerlerle bağdaşmadığı düşüncesi idi.

Kanaatimizce Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının kamuoyuna radikal gelen düşüncelerini, demokratik değerlerin aleyhinde bir takım tutum ve düşüncelere dayandığını iddia etmek doğru olmayacaktır. Nitekim Faroz Ahmad, 27 Mayıs sonrası Milli Birlik Komitesi içindeki gruplardan biri olan on dörtlerin, politikacıların ve yerleşik kurumların ülkenin sorunlarını çözmeye yeteneklerine güvensizliğin yarattığı bir radikalliği temsil ettiğini ve ordunun büyük bir kısmında da bu radikalizmin bir karşılığı bulunduğunu savunmaktadır. Buna göre on dörtler MBK içinde yerlerini muhafaza ettiği müddetçe ülkenin politikalarının şekillenmesinde seslerini duyurabileceklerdi. Bu meyanda Milli Birlik Komitesi içinde on dörtler tasfiyesinin Ülkü ve Kültür Birliği Başkanlığı yasa tasarısının rafa kaldırılmasından başka bir diğer sonucu da silahlı kuvvetler içinde komplocu grupların yeniden oluşmasına neden olması olarak ortaya çıkmasıydı (Ahmad 2010: 216-217).

Kaynakça

Kaynakça:

- AHMAD, Faroz, (2010), *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Hil Yayınları.
- AHMAD, Faroz, (2014), *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- AHMAD, Faroz, (2015), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, 14. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- AKIN, Rıdvan, (2010), *Türk Siyasal Tarihi 1908-2000*, İstanbul: XII Levha.
- AKŞİN, Sina, (2012), *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Ankara: İmaj Yayınevi.
- BAŞAR, Ahmet Hamdi, (1965, 1 Mayıs), “Ülkü ve Kültür Birliği Hakkında”, *Milliyet*, s. 9.
- BOZDEMİR, Mevlüt, (1983), “Ordu-Siyaset İlişkileri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, X, İstanbul: İletişim Yayınları: 2648-2660.
- Cumhuriyet*, (1960, 7 Kasım), “Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği”, s. 3.
- Cumhuriyet*, (1960, 10 Kasım), “Millî Eğitim Bakanlığı ve Teşkilatı Kaldırılıyor”, s. 1-5.
- ECEVİT, Bülent, (1960, 5 Kasım), “Ülkü ve Kültür Birliği Nedir”, *Ulus*, s. 1-2.
- ECEVİT, Bülent, (1960, 13 Kasım), “Tehlikeli Tasarı”, *Ulus*, s. 1-2.
- ERDOĞAN, Mustafa, (1999), *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*, Ankara: Liberte.
- Hürriyet*, (1960, 6 Kasım), “Ülkü ve Kültür Kurumlarını Tek İdarede Toplayacak Teklif Yapıldı”, s. 1-5.
- İPEKÇİ, Abdi. ve COŞAR, Ömer Sami, (1965, 26 Nisan), “Ülkü Kültür Birliği Teklifinin İç Yüzü”, *Milliyet*, s. 9.
- Milliyet*, (1960, 18 Kasım), “14'ler Dış Vazifede En Az iki Yıl Kalacak”, s. 1.
- Milliyet*, (1960, 23 Eylül), “Alparslan Türkeş Vazifesinden Ayrıldı”, s. 1-5.
- Milliyet*, (1960, 9 Kasım), “Ülkü ve Kültür Birliği ile İlgili Hazırlık Tamamlandı”, s. 5.
- Milliyet*, (1960, 11 Kasım), “Ülkü ve Kültür Birliği”, s. 1-5.
- Milliyet*, (1960, 22 Kasım), “Orhan Kubilay da Dün Bürüksele Gitti”, s. 1-5.
- SAVCI, Bahri. (1970), “27 Mayıs Dinamiğinden Yönelimler”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXV, II: 285-293.
- SOYSAL, Mümtaz. ve SAĞLAM, Fazıl, (1983), “Türkiye'de Anayasalar”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, I, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 17-54.

Tercüman, (1960, 6 Kasım), “Ülkü Birliği Hakkındaki Tasarısı M.B. Komite-sinde”, s. 1-5.

TUNCER, Hüner. (2014), *27 Mayıs’tan 12 Mart’a Türk Dış Politikası*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

TURAN, Şerafetin, (2002), *Türk Devrim Tarihi*, V, Ankara: Bilgi Yayınevi.

ZÜRCHER, Eric, (2000), *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Extended Abstract:

This study sets forth the applications predicted by the law offer on the Presidency of the National and Cultural Association and its reflections on national press to integrate education and cultural affairs under unique structure in Turkey by Colonel Alparslan Türkeş, one of the National Unity Committee after the May 27, 1960 coup. The study touches upon political business cycles after May 27, 1960 and mentions briefly the factions within the National Unity Committee. Then, it mentions the concerns of Colonel Türkeş and the officers in his circle against other officers in the opinion of turning over the management around the General Cemal Gürsel to civilians. The reasons why Colonel Türkeş considered necessary a higher structure for integrating education and cultural affairs under a unique structure within the scope of the heading where the law offer on the presidency of the national and cultural association were explained and the predicted duties and authorities of the Presidency of the National and Cultural Association. Data sources of our study were selected among the Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman, Hürriyet and Ulus newspapers having the highest circulation of the period and other academic books and articles about that period. Based on the news on these four newspapers, repercussions of such design on the public opinion were reflected. Finally, withdrawal reasons of this draft law in the process leading to the discharge of the fourteen officers, including Türkeş on November 13, 1960 were mentioned.

Democrat Part government which had been in power for ten years was overthrown in May 27, 1960 with a military coup. Officers who staged the military coup of May 27 made a 38-person list representing the large coalition of factions, named National Unity Committee, led by Cemal Gürsel to determine their positions in the management. In that period, there were several developments in education besides the changes in social and economic fields except for the changing political atmosphere in Turkey. Soldiers had many different ideas before the commissions in charge started duties regarding educational planning in which National Education affairs were not resolved in the new period in particular and before educational issues were resolved. One of them was the Presidency of the National and Cultural Association directed towards integrating education and cultural affairs under a unique structure in Turkey suggested by Colonel Alparslan Türkeş mentioned briefly above. Colonel Alparslan Türkeş publicized on the radio the military coup that came to the fore in the movement of May 27; and he took on the task of undersecretariat of the prime ministry in the conjuncture that occurred after the movement and he manifested within the National Unity Committee.

However, the National Unity Committee did not yet have a program to solve the country's current problems. The National Unity Committee that could not set forth its own problems invited a group of academics under the lead of Prof. Siddık Sami Onar, the rector of Istanbul University and gave the commission established the task of preparing constitution. Therefore, the direction and quality of the May 27 began as military coup underwent a change. Following those developments, the

National Unity Committee was no longer a 38-person group which included many factions and grouping and it went to a binary division. Gürsel and a group of soldiers consisting of sober officers showed their intention to transfer power to civilians. This group supported the proposal of Turkey appropriate to liberalism and democracy norms of the Onar commission, created by the academics. The provisional constitution prepared by the academics in Onar commission being a milestone in the country's return to liberal and democratic order was put into effect in June 12, 1960. However, a group in the army including those, one of whom was Türkeş, who supported managing Turkey in an authoritarian style after May 27 had the idea that achieving contemporary economic and social goals through Western democratic methods was impossible and obscure. As this group believed, Turkey could only achieve social and economic development through mobilizing the forces that its discipline would gather on. A group that went down in history of the Republic as fourteen officers and led by Türkeş, who defended a radical reform idea in the political system and did not have confidence in political parties, thought of ruling the country under authoritarianism.

However, going through the activities of the National Unity Committee from the first days of the coup, the most distinct feature of the committee was the tendency to share the management with the civilians. The most important development reflecting the intention of the National Unity Committee was the creation of a science committee under the chairmanship of Sıddık Sami Onar, the Rector of Istanbul University, and assigning this committee the task of preparing a new civil constitution, and thus transferring the management of the military to civilians. The law offer of the Presidency of the National and Cultural Association which was defended by Türkeş and his friends projected to establish a supra-party cultural administration, including particularly the Ministry of National Education, Directorate of Religious Affairs, General Directorate for Foundations, Physical Education and Press. The aim was to aggregate education affairs under a unique structure named the Presidency of the National and Cultural Association. This proposal was equipped with provisions not to be affected by the dispositions of any political party came to power through an election in Turkey. As it can be understood, the law offer on the national and cultural association aimed to prevent any kind of political impact to have a steady development in education, being one of the main factors in social and economic development of the country. When the proposal was released to the public, it was criticized by some groups as it was considered anti-democratic. This proposal, which was defended by Türkeş and his friends, was discharged in 13 November 1960 within the National Unity Committee and was put aside after Türkeş and his 13 friends were assigned military attaches to embassies abroad.